

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 ได้กำหนดสภาพสังคมไทยที่พึงประสงค์โดยมุ่งพัฒนาสู่สังคมที่เข้มแข็งและมีคุณภาพ 3 ด้าน คือ **สังคมคุณภาพ** ที่ยึดหลักความสมดุล ความพอดี สามารถสร้างคนให้เป็นคนเก่ง พร้อมด้วย คุณธรรม จริยธรรม มีวินัย มีความรับผิดชอบ มีจิตสำนึกสาธารณะ พึ่งตนเองได้ มีคุณภาพชีวิตที่ดีมีความสุข อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี มีเมืองและชุมชนน่าอยู่ มีประสิทธิภาพ ระบบเศรษฐกิจมีเสถียรภาพ มีความเข้มแข็งและแข่งขันได้ ได้รับการพัฒนาอย่างยั่งยืนและสมดุลกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ระบบการเมือง การปกครองโปร่งใส เป็นประชาธิปไตย ตรวจสอบได้ และมีความเป็นธรรมในสังคม **สังคมแห่งภูมิปัญญา และการเรียนรู้** ที่เปิดโอกาสให้คนไทยทุกคนสามารถคิดเป็น ทำเป็น มีเหตุผล มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต รู้เท่าทันโลก เพื่อพร้อมรับความเปลี่ยนแปลง สามารถลงทุนทางปัญญา รักษาและต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม **สังคมสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน** ที่ดำรงไว้ซึ่งคุณธรรมและคุณค่าทางเอกลักษณ์สังคมไทยที่พึงพาเกื้อกูลกันรู้รักสามัคคี มีจิตประเพณีดีงาม มีความเอื้ออาทร รัก ภูมิใจในชาติและท้องถิ่น มีสถาบันครอบครัวที่เข้มแข็ง ตลอดจนพลังเครือข่ายชุมชนทั่วประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนา การเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ, 2544, หน้า 19 - 20)

การที่ประเทศจะบรรลุซึ่งการเป็นสังคมที่เข้มแข็ง และมีคุณภาพดังกล่าวข้างต้น จำเป็นที่ทุกภาคส่วนของสังคมไทยจะต้องร่วมมือ ร่วมใจกันพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม โดยคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการคิด การตัดสินใจ และดำเนินการเพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาและความต้องการของชุมชน โดยเฉพาะด้านเงินทุน เป็นการมุ่งสู่เป้าหมายเพื่อให้มีอาชีพ มีรายได้ และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น จนสามารถพึ่งตนเองได้ ซึ่งจะนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชน และสังคมประเทศชาติโดยรวม (กรมการพัฒนาชุมชน, 2544, หน้า 101)

เพื่อให้เป็นไปตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 รัฐบาลได้กำหนดให้นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็นนโยบายเร่งด่วนในการบริหารราชการแผ่นดิน โดยได้แถลงต่อรัฐสภา เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2544 และได้จัดสรรเงินกู้จากธนาคารออมสินเป็นวงเงิน

ประมาณ 80,000 ล้านบาท มีระยะเวลาชำระคืนเงินต้นและดอกเบี้ย 8 ปี โดยมีเป้าหมายดำเนินงาน 74,881 กองทุน จัดสรรให้แก่หมู่บ้าน 71,504 หมู่บ้าน และชุมชนเมือง จำนวน 3,237 ชุมชน เพื่อช่วยเหลือประชาชนที่มีเงินทุนน้อยมีความตั้งใจในการประกอบอาชีพ และมีความรู้ความสามารถ โดยให้ประชาชนสมัครเป็นสมาชิก และนำเงินกองทุนไปใช้ในการประกอบอาชีพ และสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข โดยรัฐบาลมีนโยบายเร่งด่วนใน การจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านสำหรับเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้าน และชุมชนเมืองใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม อีกทั้งเพื่อให้ท้องถิ่นมีขีดความสามารถในการจัดระบบและบริหารเงินกองทุนของตนเองเพื่อสร้างศักยภาพในการสร้างเสริมความเข้มแข็งด้านสังคม และด้านเศรษฐกิจของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองสู่การพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน อันเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจซึ่งเป็นฐานรากของประเทศ เสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในอนาคต (นิตยา ปุณโสนี, 2545, หน้า 1)

การดำเนินงานตามนโยบายกองทุนหมู่บ้าน ได้มีการวางแผนประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง มีการประชุมชี้แจงให้กับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเจ้าหน้าที่ที่สังกัดกรมการพัฒนาชุมชนกระทรวงมหาดไทย มีการเตรียมบุคลากรให้ข้อมูลและชี้แจงต่อประชาชนในตำบล และหมู่บ้านทั่วประเทศ รวมทั้งการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่าง ๆ ทุกรูปแบบ การจะทำให้เงินกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองมีประโยชน์และยั่งยืนจะต้องมีองค์ประกอบหลายส่วน คือ การเตรียมความพร้อมของชุมชนประกอบไปด้วย การเตรียมกรรมการเตรียมระเบียบ เตรียมสมาชิก และเตรียมแผนงาน การติดตามตรวจสอบเพื่อให้รู้ความเคลื่อนไหวของเงินที่เข้า และเงินที่ออกจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง การขยายผลเป็นการทำให้ดอกผลที่มีอยู่เกิดการหมุนเวียน ได้หลายรอบ และสุดท้ายคือการสรุปทบทวน ทำให้เรารู้จุดอ่อน จุดแข็งทำให้มองเห็นศักยภาพของตนเอง เกิดความเชื่อมั่นในแนวทางและสามารถ พึ่งตนเองได้ นอกจากนี้กองทุนหมู่บ้านยังมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง สำหรับการลงทุนเพื่อการพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้หรือเพิ่มรายได้ การลดรายจ่าย การบรรเทาเหตุฉุกเฉินและความจำเป็นเร่งด่วนที่จะนำไปสู่การสร้างกองทุนสวัสดิภาพที่ดีแก่ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชน ส่งเสริมและพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีขีดความสามารถในการจัดระบบและบริหารจัดการเงินกองทุนของตนเอง เสริมสร้างกระบวนการพึ่งตนเองของหมู่บ้าน และชุมชนเมืองในการเรียนรู้ การสร้าง และพัฒนาความคิดริเริ่มเพื่อแก้ไขปัญหาและเสริมสร้างศักยภาพและส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้าน และชุมชนเมืองกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับฐานรากของประเทศ รวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศในอนาคตเสริมสร้างศักยภาพ และความเข้มแข็งทั้งทางด้านเศรษฐกิจ และสังคมของประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2544, หน้า 22 – 28)

การดำเนินงานใดๆ ก็ตามจำเป็นต้องมีการประเมินโครงการ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การประเมินประสิทธิผลของโครงการ ทั้งนี้เนื่องจากการประเมินประสิทธิผลของโครงการจะทำให้ สมาชิกเงินกองทุนหมู่บ้าน มีความเข้าใจในการดำเนินการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ดังนั้นจึง จำเป็นต้องมีการประเมินประสิทธิผลของโครงการ เพราะจะทำให้ทราบว่าโครงการประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว มีสิ่งใดควรปรับปรุงแก้ไขอย่างไร และประชาชน จะได้มีการเรียนรู้ กระบวนการสร้างความเข้มแข็ง ขององค์กรและการพึ่งตนเอง สามารถจะนำ กระบวนการ ครั้งนี้ไป ใช้ในการจัดการปัญหาเรื่องอื่น ๆ ได้เป็นอย่างดี ประชาชนทุกคนในหมู่บ้านจะมีความ เอื้ออาทรต่อกัน และมีความสามัคคีมากขึ้น ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าโครงการกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองจะ ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์เพียงใดขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย ซึ่งการที่จะทราบว่าโครงการ ประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวมีสิ่งใดควรปรับปรุงแก้ไขนั้น จำเป็นต้องอาศัยการประเมิน ประสิทธิภาพของโครงการ เพื่อที่จะได้ทราบถึงประสิทธิผล และข้อบกพร่องอันจะนำไปสู่การ ปรับปรุงแก้ไขปัญหาของโครงการ เขตสะพานสูง กรุงเทพมหานคร ได้ดำเนินการจัดตั้งกองทุน หมู่บ้านและชุมชนเมือง ตั้งแต่ พ.ศ. 2544 โดยได้รับเงินจัดสรร 1 ล้านบาท และมีกองทุนรวม 15 กองทุน การดำเนินงานตั้งแต่ต้นจนถึงปัจจุบัน ทางกองทุนในเขตสะพานสูงยังไม่เคยมีการประเมิน โครงการในรูปแบบของงานวิจัยแบบประเมินประสิทธิผลของโครงการมาก่อน ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมี ความเห็นว่าควรศึกษาประสิทธิผล และปัญหาโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจาก คณะกรรมการและสมาชิกกองทุนชุมชนเมืองในเขตสะพานสูง กรุงเทพมหานคร ซึ่งผลการวิจัยจะ เป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชน เมือง ในการบริหารจัดการให้กองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองมีศักยภาพบรรลุวัตถุประสงค์ตาม เจตนารมณ์ข้างต้น เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสำเร็จและนำไปสู่การกำหนดคน โยบายและพัฒนา ชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อประเมินประสิทธิผลของโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เขตสะพานสูง กรุงเทพมหานคร จากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในโครงการทั้ง 5 ด้าน คือ
 - 1.1. ด้านการเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนสำหรับการลงทุน
 - 1.2. ด้านการส่งเสริมและพัฒนาขีดความสามารถการจัดระบบบริหารจัดการ เงินกองทุน

1.3. ด้านการเสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตัวเองในเรื่องการเรียนรู้ การสร้างและพัฒนาความคิดริเริ่ม การเสริมสร้างศักยภาพและส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง

1.4. ด้านการกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับฐานรากในการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมในอนาคต

1.5. ด้านการเสริมสร้างศักยภาพความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและสังคม

2. เพื่อเปรียบเทียบผลการประเมินประสิทธิภาพโครงการกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง เขตสะพานสูง กรุงเทพมหานคร ของผู้อยู่ในโครงการตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และตำแหน่งในกองทุนหมู่บ้านชุมชนเมือง

ขอบเขตการวิจัย

ด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ คณะกรรมการกองทุนชุมชนเมืองจำนวน 207 คน และสมาชิกกองทุนชุมชนเมืองจำนวน 1,473 คน รวม 1,680 คน ในเขตสะพานสูง กรุงเทพมหานคร

ด้านเนื้อหา

การประเมินประสิทธิภาพโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กรณีศึกษาเขตสะพานสูง กรุงเทพมหานคร โดยมีขอบข่ายในการศึกษา 5 ด้าน อันได้แก่ ด้านการเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนสำหรับการลงทุน ด้านการส่งเสริมและพัฒนาขีดความสามารถการจัดระบบบริหารจัดการเงินกองทุน ด้านการเสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตัวเองในเรื่องการเรียนรู้ การสร้างและพัฒนาความคิดริเริ่ม การเสริมสร้างศักยภาพและส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับฐานรากในการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมในอนาคต และด้านการเสริมสร้างศักยภาพความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและสังคม

ด้านสถานที่

สถานที่การวิจัยครั้งนี้จะศึกษาเฉพาะกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตสะพานสูง กรุงเทพมหานคร

ด้านเวลา

การวิจัยครั้งนี้เริ่มทำการเก็บข้อมูล ตั้งแต่วันที่ 1-30 พฤศจิกายน 2550 เป็นเวลา

1 เดือน

ข้อตกลงเบื้องต้น

ผู้อยู่ในโครงการ อันได้แก่ คณะกรรมการและสมาชิกกองทุนชุมชนเขตสะพานสูง ได้รับรู้รับทราบการดำเนินงานกองทุนมาโดยตลอดมีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานกองทุนเพียงพอที่จะสามารถทำการประเมินโครงการได้

กรอบแนวความคิด

กรอบแนวคิดแสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรที่จะศึกษาดังนี้

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา จำแนกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. ตัวแปรอิสระ คือ ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่

1.1 เพศ

1.2 อายุ

1.3 ระดับการศึกษา

1.4 อาชีพ

1.5 ตำแหน่งในกองทุนหมู่บ้าน

2. ตัวแปรตาม คือ ผลการประเมินประสิทธิผลการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้าน

และชุมชนเมืองใน 5 ด้าน คือ

2.1 ด้านการเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนสำหรับการลงทุน

2.2 ด้านการส่งเสริมและพัฒนาขีดความสามารถการจัดระบบบริหารจัดการ

เงินกองทุน

2.3 ด้านการเสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตัวเองในเรื่องการเรียนรู้ การสร้าง

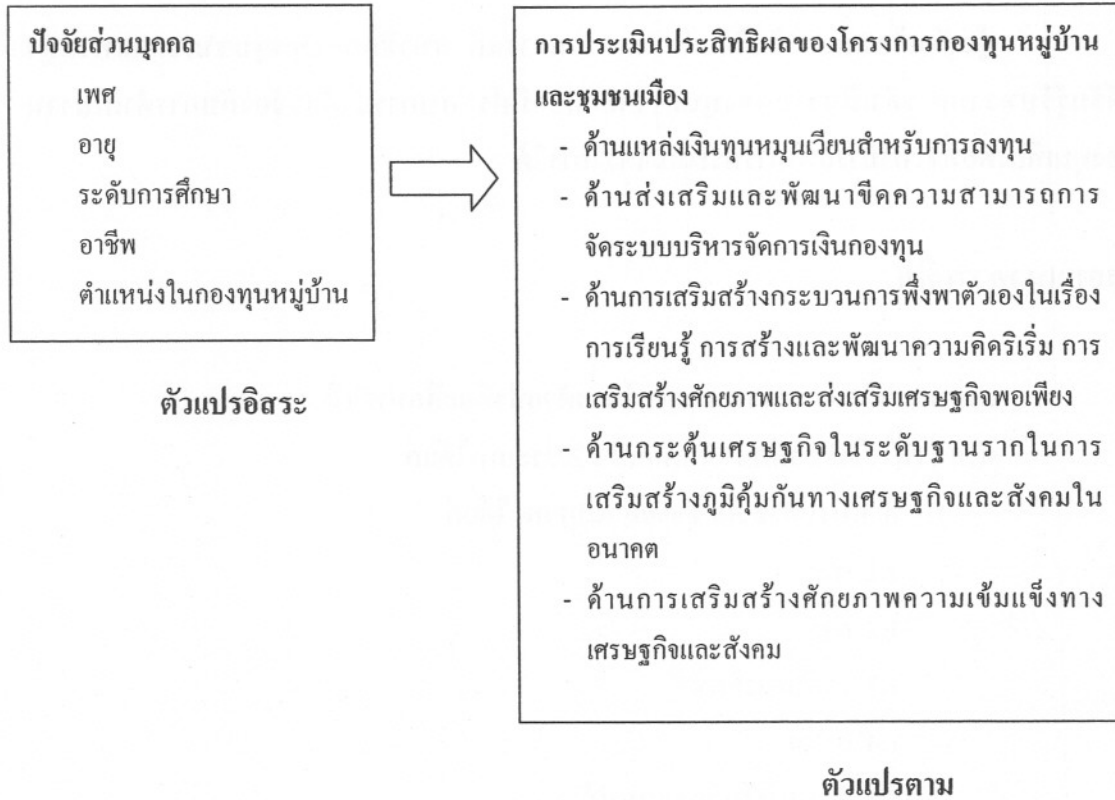
และพัฒนาความคิดริเริ่ม การเสริมสร้างศักยภาพและส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง

2.4 ด้านการกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับฐานรากในการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทาง

เศรษฐกิจและสังคมในอนาคต

2.5 ด้านการเสริมสร้างศักยภาพความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและสังคม

กรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ แสดงไว้ดังภาพ

นิยามศัพท์เฉพาะ

ประสิทธิผล หมายถึง ผลการทำงานที่บรรลุตาม เป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ของโครงการหรือองค์การในงานวิจัยนี้ประสิทธิผลได้จากการประเมินตามความคิดเห็นของผู้อยู่ในโครงการจากผลการดำเนินงาน โครงการหรือองค์การสำเร็จตรงตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่ตั้งไว้

กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง หมายถึง เขตสะพานสูง กรุงเทพมหานคร ซึ่งตั้งขึ้นเพื่อเป็นกองทุนหมุนเวียนในหมู่บ้าน โดยเมื่อเริ่มก่อตั้งจะได้รับจัดสรรเงินอุดหนุนจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ หมู่บ้านละ 1 ล้านบาท เพื่อให้ประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนบริหารจัดการกันเอง

กองทุนฯ หมายถึง กองทุนชุมชนเมืองในพื้นที่ เขตสะพานสูง กรุงเทพมหานคร
คณะกรรมการกองทุนฯ หมายถึง บุคลากรที่ทำหน้าที่ประธาน รองประธาน เหนรัญฉีก เลขานุการ ผู้ตรวจสอบภายใน ประชาสัมพันธ์ และกรรมการกองทุนอื่นๆ

สมาชิกกองทุนฯ หมายถึง ประชาชนที่เป็นสมาชิกกองทุนชุมชนเมืองในพื้นที่เขตสะพานสูง กรุงเทพมหานคร

ผู้อยู่ในโครงการ หมายถึง คณะกรรมการและสมาชิกกองทุนชุมชนเมือง ในเขตสะพานสูง กรุงเทพมหานคร

ด้านการเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนสำหรับการลงทุน หมายถึง ผลการดำเนินการของโครงการกองทุนสามารถเป็นกองทุนในการให้ผู้ที่อยู่ในโครงการนำเงินไปใช้ลงทุนเพื่อพัฒนาอาชีพสร้างงาน สร้างรายได้ เพิ่มขึ้น บรรเทาเหตุฉุกเฉินและเหตุจำเป็นเร่งด่วน

ด้านการส่งเสริมและพัฒนาขีดความสามารถการจัดระบบบริหารจัดการเงินกองทุน หมายถึง ผลการดำเนินการของโครงการกองทุนสามารถเป็นกองทุนในการสนับสนุนให้ความรู้ผู้ที่อยู่ในโครงการและกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการสร้างการกำหนดบริหารเงินกองทุนร่วมกัน

ด้านการเสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตัวเองในเรื่องการเรียนรู้ การสร้างและพัฒนาความคิดริเริ่ม การเสริมสร้างศักยภาพและส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ผลการดำเนินการของโครงการกองทุนสามารถเป็นกองทุนในการสนับสนุนผู้ที่อยู่ในโครงการให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยตัวเอง โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง

ด้านการกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับฐานรากในการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมในอนาคต หมายถึง ผลการดำเนินการของโครงการกองทุนสามารถเป็นกองทุนที่มุ่งสู่การเป็นกองทุนสวัสดิภาพที่ดี

ด้านการเสริมสร้างศักยภาพความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและสังคม หมายถึง ผลการดำเนินการของโครงการกองทุนสามารถเป็นกองทุนในการเพิ่มอัตราการจ้างงานสร้างความมั่นคงทางอาชีพและผู้ที่อยู่ในกองทุนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายและการบริหารจัดการ โครงการกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง ในเขตสะพานสูง กรุงเทพมหานคร
2. เป็นข้อเสนอแนะในการปรับปรุงและกำหนดนโยบายการดำเนินงานของสำนักงานเขตสะพานสูงในการบริหารจัดการ โครงการเพื่อพัฒนาชุมชนย่อย
3. เพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจ ปรับปรุงแก้ไขปัญหา พัฒนาหาแนวทางและรูปแบบ ในการดำเนินงานโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ที่สอดคล้องกับนโยบายรัฐบาล และเหมาะสมกับเขตสะพานสูง กรุงเทพมหานคร